2 BUTLLETÍ

Núm. 2 / Juliol de 2017

Índex

Articles

- El mascle Goiat i la població d'os bru als Pirineus.
- El treball de camp del projecte: indicis de la presència d'os
- Accions de prevencion en Aran *(en aranès)*
- La Generalitat reforça les mesures de prevenció dels danys dels ossos
- Piroslife educatiu: explorant els sentits, una proposta innovadora per als alumnes d'infantil

Notícies breus

- Inspecció del supervisor de la Unió Europea per comprovar l'evolució del projecte PirosLife
- En Goiat ataca bestiar equí a la Val d'Aran
- Les noves cartelleres informatives ja estan instal·lades
- Programa de voluntariat

EL MASCLE GOIAT I LA POBLACIÓ D'OS BRU ALS PIRINEUS

Durant l'any 2016 s'han obtingut 1.913 dades d'os bru als Pirineus, repartides al llarg de quatre departaments francesos (els Pirineus Atlàntics, els Alts Pirineus, l'Alta Garona i l'Arieja) i de Navarra, Aragó i Catalunya (figura 1). Les dades principals són fotografies i vídeos, mostres de pèl, excrements, depredacions, petjades i observacions diverses.

El nombre d'ossos identificats durant l'any 2016 ha estat de 39 exemplars (taula 1). En destaquen les 12 femelles adultes, que donen una gran capacitat de reproducció a la població pirinenca central.

La reproducció de l'any 2016 ha estat de 5 ventrades, amb 10 cadells. Des de l'any 2013 s'han produït 13 ventrades, amb un total de 24 cadells nascuts, un èxit biològic i ecològic del projecte.

Durant l'any 2016, en Goiat s'ha desplaçat pel Pallars Sobirà, per la Val d'Aran i pels departaments francesos de l'Alta Garona i els Alts Pirineus. En total ha estat actiu durant 174 dies, ja que el 28 o el 29 de novembre va començar la seva hibernació. L'activitat d'en Goiat ha estat principalment nocturna (figura 2) i el seu espai vital ha estat de 498 km2. Malauradament, també ha produït danys, tots a França: 5 atacs a bestiar domèstic, amb el resultat de 6 ovelles i 3 xais morts, i 8 atacs en què 26 arnes van quedar destrossades.

El 16 de març de 2017 en Goiat ha sortit de la hibernació i ha començat un nou any als Pirineus. Ha estat hibernant 106 dies, un període llarg, per ser un mascle adult. El lloc d'hibernació va ser una vall de la Val d'Aran a més de 2.200 m d'altitud. Durant aquest primers mesos del 2017 ja ha estat voltant per l'Arieja, l'Alta Garona, la Val d'Aran i el Pallars Sobirà (figura 3). Ha estat fotografiat en dues ocasions al Pallars Sobirà i ha fet alguns atacs a bestiar domèstic (a un poltre de dos dies, a una euga i a entre cinc i deu ovelles a la Val d'Aran).

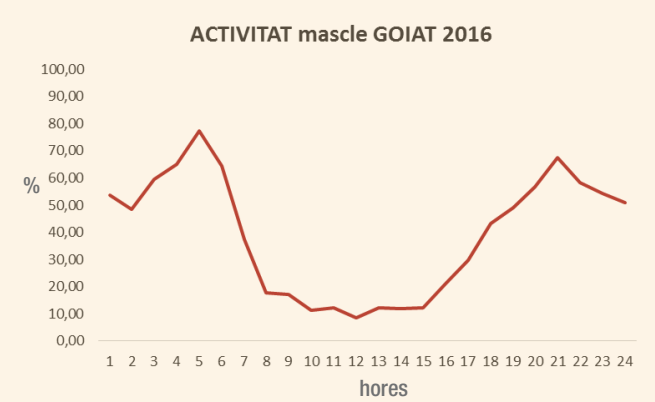

Figura 2. Patrons d'activitat del mascle Goiat al llarg de les 24 hores del dia durant l'any 2016.

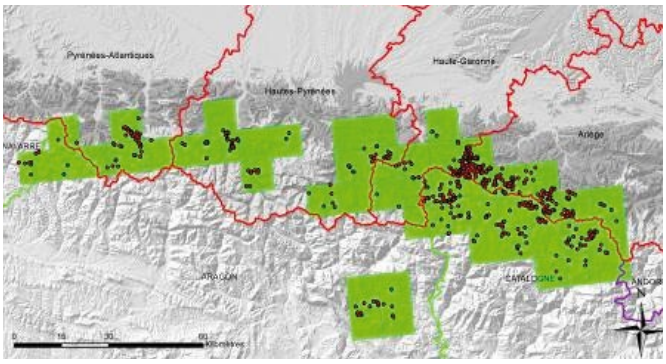

Figura 1. Distribució de l'os bru als Pirineus el 2016. Mapa extret de: Camarra, J-J., Sentilles, J., Bombillon, N., Gastineau, A. i Quenette, P. Y. 2017. Suivi de l'ours brun dans les Pyrénées Francaises: rapport annuel, année 2016. 56 p.

Un mascle fotografiat a l'Alt Àneu (Pallars Sobirà) el dia 22 de març de 2017.

2016	MASCLES	FEMELLES	NO IDENTIFICATS	TOTAL
Adults	Pyros, Nere, Cannellito, Pelut, Pepito, Bonabé, Goiat	Hvala, Caramelles Caramellita, Sarousse, Bambou, Plume, Nheu, Boavi, Fadeta, Callista, Chataigne, Gaia	Adults	19 48,75%
Subadults	Boet, Smolet, Cachou, Fifonet, Flocon, Rodri, Aran	Bulle, S28SL03	Fosca = S29SL03	10 25,64%
Cadells 1er any	Cadell 1 de Nheu Cadell 2 de Nheu Cadell 1 de Boavi Cadell 1 de Bambou (Tuc) Cadell 1 de Caramelles	Cadell 2 de Caramelles	Cadell 3 de Nheu, Cadell 2 de Fadeta Cadell 2 de Boavi Cadell 2 de Bambou (Beret)	10 25,64%
Total	**19** **55,88%**	**15** **44,12%**	**5**	**39**

Taula 1. Resum dels exemplars d'os bru identificats als Pirineus durant l'any 2016.

EL TREBALL DE CAMP DEL PROJECTE: INDICIS DE LA PRESÈNCIA DE L'OS BRU

L'os bru necessita grans àrees per sobreviure, ja que depèn d'una àmplia varietat d'hàbitats per trobar aliment i refugi. Aquesta elevada mobilitat i el fet de ser un animal molt discret i extremadament tímid i solitari, amb un comportament pràcticament nocturn, fa que sigui molt difícil de veure.

La població d'ossos, fruit de reintroduccions, és una població incipient de 40 exemplars, concentrada en una part del Pirineus Centrals. La seva baixa densitat, fa que sigui pràcticament imperceptible.

Tenint en compte la dificultat de fer un seguiment mitjançant observacions directes dels exemplars d'os bru, es va optar per fer un seguiment integrat que recopilés tota la informació dels diferent indicis de presència d'os bru. Aquestes dades s'obtenen gràcies a diferents tècniques:

• **Radioseguiment:** l'os alliberat porta un collaret emissor amb GPS i emissors convencionals a les orelles. Aquests emissors permeten conèixer millor els moviments i els hàbits de l'os.

• **Trampes de pèl:** aquesta tècnica consisteix a col·locar un filferro espinós amb atraient als arbres. L'animal, quan hi passa, s'hi frega. Els pèls confirmen la presència de l'animal i també s'utilitzen per extreure'n l'ADN i fer estudis genètics (fotografia 2).

Aquest mètode de treball es complementa amb la cerca passiva d'altres rastres deixats per l'os en els seus desplaçaments habituals: excrements, petjades, etc.

• **Fototrampeig:** consisteix a col·locar dispositius que integren una càmera fotogràfica digital, sensors de moviment, llum per infrarojos i altres recursos tecnològics, tots ells encaminats a fotografiar o filmar en vídeo els animals quan passen per davant de la càmera. Aquests dispositius permeten conèixer les dades del grup: nombre de femelles amb cries, moviment dels mascles, subadults, etc.

El fototrampeig, en el seguiment de l'os bru als Pirineus, és una eina de suport sempre lligada a les trampes de pèls.

trampa de pèls

	Catalunya	Aragó	Navarra	França	Total
Petjades	19	13	1	98	**131**
Pèls	205	2	2	381	**590**
Foto-Vídeos	404	7	2	228	**641**
Depredacions	42	7	4	121	**174**
Excrements	87	10	0	193	**290**
Observacions	47	0	0	18	**65**
Altres	3	3	0	16	**22**
Total	807	42	9	1.055	**1.913**

Taula 2. Resum de les dades d'os bru als Pirineus durant l'any 2016.

ACCIONS DE PREVENCION EN ARAN *(EN ARANÈS)*

En marc deth programa Piroslife, eth Conselh Generau d'Aran a amiat a tèrme ua sèrie d'actuacions de supòrt ara ramaderia de nauta montanha. Aguestes accions, encaminades a dismiuir eth risc d'atacs a ramats de oelhes e brinhons, an estat es següentes:

• **Agropament de ramats.** S'agropen es ramats d'aqueri proprietaris que volontàriament vòlen participar: se contracte ath pastor, se bastissen o modifiquen es infraestructures de besonh (cabanes, apariament de pistes, punts d'aigua, barraments electrics...) e se proporcionen cans de proteccion. Tanben se transporten es ramats des des pòbles enquiara montanha. Aguestes mesures permeten redusir en grana mesura eth numero d'atacs pendent era tempsada estivau.

• **Supòrt economic a d'auti ramats susvelhadi.** S'assumissen es còsti dera contractacion deth pastor e era adquisicion de cans de proteccion.

• **Apraiament d'infraestructures ramadères.** Se reconstrusissen e apraien cabanes, manges de maneg, passi canadencs, pastorets electrics...

• **En cas de deteccion d'atacs se realize era peritacion amassa tamb eth proprietari o pastor,** e se collabòre ena remassada deth ramat dispersat per os.

• **Supòrt administratiu entara realizacion de tramits:** contractacion de cobertures d'assegurança, peritacion de maus...

• **Plaçament de pastorets electrics en assentaments apicòles.** Supòrt e avertiment a proprietaris en cas d'atacs.

Es ramadèrs regularament tanben receben eth supòrt dera Equipa de supòrt ara Conservacion der os dera Val d'Aran en diuèrsi prètzhèts relacionadi tamb era proteccion des ramats e es expedients d'indemnizacion de maus.

LA GENERALITAT REFORÇA LES MESURES DE PREVENCIÓ DELS DANYS DELS OSSOS

El director general de Polítiques Ambientals i Medi Natural, Ferran Miralles, va presentar el 4 de maig a Llavorsí (Pallars Sobirà) el nou Pla de prevenció de danys per os bru als ramaders de la zona. Aquest pla preveu reforçar el sistema d'agrupament de ramats i de prevenció de danys a les zones on hi ha presència contínua i estable de l'animal. D'aquesta manera, es donarà més cobertura als ramaders, s'augmentarà el nombre de pastors i ajudants, i es farà que els recursos disponibles i l'objectiu de conservació de l'espècie siguin més eficaços.

El programa està dissenyat per donar resposta als ramaders locals que poden patir atacs, depredacions i possibles consumicions de ramat mort, i fer que la presència de l'os bru no sigui un inconvenient afegit a la seva gestió ramadera. És per això que el Departament de Territori i Sostenibilitat notificarà a tots els ramaders locals d'oví i cabrum que actualment no s'acullen al programa de prevenció i que estan pasturant a la zona estable d'os bru, l'oferiment i la conveniència de dur a terme l'agrupament i la vigilància dels seus ramats mitjançant el finançament de la Generalitat. En total, s'estima que s'hi acullin entre 6.500 i 6.700 caps de bestiar aquesta temporada.

Paral·lelament, el Conselh Generau d'Aran continuarà donant suport als ramaders al seu territori en concepte de gestió i seguiment del programa PirosLIFE.

Nova assegurança i més inversió

La Generalitat oferirà una nova assegurança als ramats custodiats, que cobrirà les morts, amb una franquícia de tres ovelles, també pels accidents atribuïts a fenòmens meteorològics, atropellaments i estimbades, amb la qual cosa es donarà resposta a una reivindicació històrica del sector. La inversió per a la prevenció dels danys a la zona amb presència estable de l'os augmenta uns 100.000 euros (un 67%) respecte de l'any 2016, i passarà de 147.000 euros a 247.000 euros.

A la resta de zones, les accions de prevenció es mantindran iguals respecte de l'any anterior.

Ramaders amb l'Equip de seguiment de l'os bru

PIROSLIFE EDUCATIU: L'EXPLORACIÓ DELS SENTITS, UNA PROPOSTA INNOVADORA PER ALS ALUMNES D'EDUCACIÓ INFANTIL

En el butlletí anterior exposàvem de manera generalista la finalitat de les accions educatives en l'àmbit docent. En aquesta edició us donem a conèixer el contingut de la maleta pedagògica adreçada als infants de 3 a 6 anys. Són sis recursos educatius per conèixer més detalls de l'espècie i el seu entorn mitjançant l'exploració dels sentits:

• **Pas a pas.** És un recurs educatiu que treballa la psicomotricitat i dona a conèixer als alumnes com les espècies es desplacen, corren i caminen i quines són les empremtes i petjades que deixen al seu pas. Amb aquesta activitat els alumnes descobriran les petjades i les traces de l'os, d'altres animals i d'ells mateixos, i percebran les diferències de mides dels diferents animals.

• **Parem l'orella.** El nostre dia a dia és ple de sons, però, quins són els més característics del país de l'os? Aquesta activitat ens permetrà descobrir a la classe el sentit de l'oïda, i ens traslladarà en un viatge sonor a un entorn natural pirinenc per descobrir que hi ha molts sons que s'assemblen.

• **A palpentes.** El país de l'os bru és l'excusa perfecta per descobrir alguns elements mitjançant el tacte. Palpem elements coneguts, sorprenents, nous, freds, rugosos, tous, llisos... per tal de descobrir la gran diversitat que ens amaga la natura, utilitzant bàsicament el sentit del tacte i la capacitat de deducció dels infants.

• **Quina olor.** Una olor ens pot portar a un record d'un indret o d'un menjar, una olor pot ser agradable o desagradable, bona olor o pudor. Quines són les olors que podem trobar al territori de l'os? Descobrint les olors d'un territori pirinenc, aprendrem que n'hi ha moltes que ens seran molt familiars i d'altres que potser no hem olorat mai.

• **Qui menja sopes se les pensa totes.** Per als éssers vius, l'alimentació és bàsica per viure, però no tots ens alimentem del mateix. Aquesta activitat descobreix l'alimentació de l'os bru i la compara amb la nostra. A diferència de nosaltres, els animals basen la seva alimentació en l'estacionalitat, i disposen d'aliments diferents segons l'època de l'any. A partir d'un excrement arribarem a esbrinar què ha menjat un os.

Material «A palpentes».

• **El contraconte.** El conte de la Rínxols d'Or ha estat explicat moltes vegades i, després de fugir corrents espantada, la història s'acaba sense més ni més. En aquest cas, se cerca un final més llarg per reflexionar sobre l'actitud dels tres ossos i de la Rínxols d'Or mateixa, i de la nostra pròpia actitud vers l'os bru dels Pirineus.

Material «Pas a pas».

Maletes generalistes

INSPECCIÓ DEL SUPERVISOR DE LA UNIÓ EUROPEA PER COMPROVAR L'EVOLUCIÓ DEL PROJECTE PIROSLIFE

Els dies 22 i 23 de maig de 2017 el supervisor de la Unió Europea (empresa NEEMO-IDOM) va fer una visita de camp al territori del Pallars Sobirà i de la Val d'Aran.

El primer dia va visitar la seu del Parc Natural de l'Alt Pirineu, un tancat electrificat per a arnes, la nova cabana de Salau, uns paranys de pèl i una càmera automàtica de fotografia. Posteriorment, va visitar la Casa de l'Os Bru dels Pirineus d'Isil. A la tarda, va visitar un ramader a la vall de Cardós, amb qui el supervisor va conversar sobre el programa de ramaderia i la percepció de la presència dels ossos a la muntanya.

L'endemà, va visitar la seu del Conselh Generau d'Aran, un tancat electrificat per a arnes i un barracó del primer agrupament d'Aran a Casau. Finalment, a la tarda, es va localitzar la posició del mascle Goiat i es va intentar fer-ne una observació.

En resum, el supervisor va poder comprovar de primera mà l'avanç del projecte PirosLIFE al territori.

Observació directa

LES NOVES CARTELLERES INFORMATIVES JA ESTAN INSTAL·LADES

Durant els primers mesos de 2017, s'han construït cartelleres informatives a diferents llocs del Pallars Sobirà i la Val d'Aran, que s'han instal·lat en punts estratègics d'afluència de turistes, concretament a l'Aran Park (Eth Portilhon), El Fornet (Isil) i Tavascan. Durant el mes de juliol, se n'instal·larà una quarta a Àreu.

Aquestes cartelleres tenen com a objectiu informar el visitant que la zona on es troba és una zona amb presència d'os i que s'hi està duent a terme el projecte europeu PirosLIFE per conservar la població d'aquest animal.

També s'hi explica la biologia i l'hàbitat de l'os bru, què menja i l'activitat que fa a cada època de l'any. Finalment, s'hi presenta la importància que l'activitat ramadera té al Pirineu i les actuacions de prevenció que s'estan fent per aconseguir la cohabitació de la ramaderia, l'apicultura i l'os bru.

Cartellera situada a El Fornet (Isil).

EN GOIAT ATACA BESTIAR EQUÍ A LA VAL D'ARAN

En data 2 de maig de 2017 l'os Goiat va atacar un poltre de dos dies de vida prop del nucli de Vilamòs. L'atac va causar la mort del poltre, i té la singularitat de ser el primer atac d'os constatat a un cap de bestiar equí. La mort del poltre va ser comunicada per un ramader veí de la zona i se'n va poder constatar l'autoria gràcies al seguiment per GPS que es fa d'aquest mascle alliberat fa gairebé un any. El GPS va fixar amb exactitud la presència d'en Goiat al punt on es va produir l'atac.

El 30 de maig de 2017 es va produir un nou atac de l'os Goiat a la Val d'Aran. En aquest cas, a un exemplar d'euga Soberanya d'un any i mig i de més de 400 kg de pes, que va ser atacada a la ribera de Varradós.

En Goiat és l'os que ha fet la major part dels atacs detectats aquest any a la Val d'Aran, incloent-hi l'atac a 15 ovelles i a 2 ruscs d'abelles a Bagergue.

Poltre mort en l'atac del 2 de maig.

PROGRAMA DE VOLUNTARIAT

Aquest estiu es posarà en marxa el Programa de voluntariat del projecte PirosLIFE. Aquest programa vol aglutinar la tasca i l'esforç de les diverses persones que es vulguin incorporar, involucrar i participar en el projecte de manera voluntària.

Els seus objectius són crear una xarxa de voluntaris sòlida i activa, consolidar els projectes de voluntariat, dinamitzar el territori, i divulgar informació i sensibilitzar sobre l'os bru.

Es duran a terme quatre programes diferents:

- **Programa de seguiment i recollida de dades sobre l'os bru.**
- **Programa de suport a la ramaderia.**
- **Programa de millora d'hàbitat de l'espècie.**
- **Tasques de sensibilització ambiental.**

En breu, tindreu tota la informació d'aquests programes al web de PirosLife.

CRÈDITS

Oficina tècnica LIFE+ PirosLife Catalunya

Generalitat de Catalunya
Dr. Roux, 80
08017 Barcelona
Tel. 935 674 200

Oficines d'acció territorial del projecte LIFE+PirosLife

Parc Natural de l'Alt Pirineu
Carrer de la Riba, 1
25595 Llavorsí
Tel.973 622 335

Conselh Generau d'Aran
Passèg dera Libertat, 16
25530 Vielha
Tel. 973 641 801

/Piroslife
@PirosLife
www.piroslife.cat

Generalitat de Catalunya

Conselh Generau d'Aran

Universitat de Lleida

FUNDACION OSO PARDO

Amb el suport de:

Fundación Biodiversidad

Disseny: espainomada.com